

Katowice, dnia 12 kwietnia 2018 r.

Prof. dr hab. Wojciech Dyduch
Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
Katedra Przedsiębiorczości

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr Anety Surmiak

**pt. „Determinanty autonomii w strategicznych obszarach działalności spółek-córek”
napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Ewy Stańczyk-Hugiet
(Wrocław 2018, ss. 267).**

W dobie usieciowienia przedsiębiorstw paradygmat konkurowania przybiera nową optykę. Nie konkuruje się już tylko pojedynczymi organizacjami, ale całymi łańcuchami dostaw, złożonymi sieciami przedsiębiorstw, skomplikowanymi strukturami kapitałowymi z dużą liczbą współzależności decyzyjnych, finansowych i innych. W kontekście powiązań sieciowych, zwłaszcza w wymiarze kapitałowym rodzi się pytanie o współzależności przedsiębiorstw, decyzyjność strategiczną poszczególnych poziomów struktury właścicielskiej, nadzór właścicielski, a także o zakres autonomii nie tylko tej finansowej ale i strategicznej przedsiębiorstw współdziałających w sieci, skupionych w grupie kapitałowej.

Tematyka autonomii spółek działających w strukturach właścicielskich jest relatywnie dobrze opisywany na świecie (np. Chiao 2013, Varblanes 2005, Jakobsen 2003; Taggart 1999). Wciąż jednak pozostają niezagospodarowane luki poznawcze dotyczące determinant, zakresu i zasięgu autonomii spółek córek, zwłaszcza w wymiarze strategicznym. Przedstawiona mi do recenzji rozprawa doktorska nie tylko świetnie wpisuje się w ten nurt badawczy, ale i podejmuje kolejny, ważny naukowy krok naprzód poprzez analizę determinant autonomii spółek-córek, co jest problemem zbadanym w relatywnie niewielkim stopniu, zwłaszcza wśród przedsiębiorstw funkcjonujących w Polsce. Doktorantka słusznie zakłada, że identyfikacja najsilniejszych determinant autonomii spółek-córek w strategicznych obszarach ich funkcjonowania jest istotnym problemem badawczym do rozwiązania. Dodatkowo, za cel rozprawy uznała porównanie uzyskanych wyników badawczych z innymi badaniami w tym obszarze. Jednocześnie za cel mgr Aneta Surmiak

stawia sobie identyfikację modelu wpływu poszczególnych czynników na autonomię, co może zostać wykorzystane przez kadre zarządzającą.

W mojej ocenie problem badawczy określony w rozprawie jest oryginalny, ważny i nowatorski. Główny cel pracy wraz z celami cząstkowymi należy uznać za istotny, wpisujący się w aktualne dociekania nauk o zarządzaniu na świecie. Okazuje się, że problematyka decyzyjności strategicznej w strukturach właścicielskich i grupach kapitałowych jest siódmym co do częstości tematem podejmowanym przez badaczy w okresie ostatnich dwóch lat na łamach samego tylko *Strategic Management Journal* (Dyduch, Bratnicki 2017).

Recenzowana rozprawa doktorska jest przygotowana w sposób wzorcowy pod względem struktury, treści i proporcji podejmowanych zagadnień, zaś po odpowiednim przygotowaniu może być kanwą do przygotowania artykułu naukowego. Praca jest napisana na 288 stronach, w tym 267 stron to treść zasadnicza, 6 stron stanowi wykaz cytowanej literatury, 4 strony to spis tabel, rysunków i wykresów, 10 stron przedstawia załączniki w postaci pytań i stwierdzeń w kwestionariuszu. Rozprawa oparta jest na 146 pozycjach literaturowych, wydanych zarówno w języku angielskim i polskim. Przeważająca część cytowanych publikacji wydana jest w ostatniej dekadzie. Doktorantka opiera się na literaturze z dyscypliny nauki o zarządzaniu, w przeważającej mierze czerpiąc z badań w subdyscyplinie *zarządzanie strategiczne* a w szczególności z zagadnień dotyczących holdingów, grup kapitałowych, problemu centralizacji/decentralizacji, struktur organizacyjnych, motywowania w zarządzaniu, wyzwań strategicznych organizacji, funkcjonowania organizacji sieciowych, władzy, zależności i przywództwa w grupach organizacji, autonomii grup w pracy, procesów społecznych w grupach holdingowych. Widoczne są odniesienia do badań publikowanych w rozpoznawalnych światowych i polskich czasopismach. Dobór źródeł i wykorzystanie literatury przedmiotu oceniam jako właściwe i wystarczające dla realizacji sformułowanych w rozprawie celów pracy. Na tle innych ocenianych przeze mnie rozpraw doktorskich uznanie budzi bogate wykorzystanie literatury anglojęzycznej, korzystanie z aktualnych i istotnych dla wywodu źródeł literaturowych, a także sięganie do opracowań z innych dyscyplin.

Opiniowana rozprawa doktorska ma charakter teoretyczno-empiryczny i jest w zdecydowanym stopniu osadzona w dyscyplinie nauki o zarządzaniu. Jej głównym celem teoretycznym jest identyfikacja determinant autonomii spółek-córek. Doktorantka na podstawie badań jakościowych i ilościowych wyodrębniła pewne zmienne, które wykorzystwała do identyfikacji ogólnego modelu empirycznego, przeciwstawiającego wyniki badań uzyskane z organizacji działających w Polsce z innymi badaniami prowadzonymi na

świecie. Za cele utylitarne rozprawy Doktorantka uznała wskazanie menedżerom odpowiedzialnym za ukierunkowanie strategiczne przedsiębiorstw najważniejszych kwestii i wyborów decyzyjnych związanych z kształtowaniem autonomii spółek-córek, a także identyfikację procesów strategicznych z tym związanych.

Sformułowane przez mgr Anetę Surmiak cele dysertacji w mojej ocenie są ważne i odpowiadają prawidłowo zidentyfikowanej luce poznawczej, powodują również, że recenzowana rozprawa doktorska rozwiązuje ambitny problem badawczy na poziomie doktora. Cele zaproponowane przez Doktorantkę zostały w całości zrealizowane w toku spójnej, przejrzystej i dobrze ustrukturyzowanej rozprawy. Recenzowana praca ma dużą wartość poznawczą i metodyczną. Może służyć teorii zarządzania strategicznego poprzez wskazanie na ważne elementy warte uwzględnienia w procesach przywództwa strategicznego i nadzoru korporacyjnego. Z pewnością posłuży też praktyce jako cenna refleksja do praktycznego postępowania w zakresie podejmowania wyborów strategicznych, wykorzystania, bądź rozwijania potencjału spółek-córek w złożonych strukturach właścicielskich.

Na uwagę zasługuje spójność pracy i konsekwentnie realizowany tok myślenia. Struktura rozprawy – czego należy pogratulować Doktorantce – jest ściśle podporządkowana realizacji postawionych na początku celów pracy. Udana próba rozwinięcia koncepcji autonomizacji spółek-córek podjęta przez Doktorantkę zawarta jest na czterech rozdziałach - dwóch teoretycznych i dwóch przedstawiających wyniki badań empirycznych, podejmujących dyskusję naukową, identyfikujących empiryczny model wraz z czynnikami wpływającymi na autonomię spółek-córek, wreszcie wskazujących na procesy autonomizacji w praktyce i identyfikujących potencjalne kierunki dalszych badań. Rozważania osadzone są w dwóch częściach: teoretycznej i empirycznej. Strukturę pracy należy uznać za właściwą pod względem przyjętego zamierzenia badawczego i odpowiadającego mu postępowania metodologicznego. Może poszczególne części są podzielone na zbyt małe fragmenty, mające czasem objętość jednej do kilku stron. Również częste „wyliczanki” z punktami w miejsce ciągłego tekstu odciągają od głównych myśli wyводу, jednak nie ma to wpływu na moją wysoką ocenę pracy, układu pracy, jasności wyводу. W podążaniu za wywodem Doktorantki pomagają tabele zbiorcze. Poniżej ocenę strukturę i treść rozprawy.

We wstępie w sposób poprawny opisano problem badawczy, zidentyfikowano lukę poznawczą a także przedstawiono cel oraz znaczenie badań. Sformułowano pytania badawcze (dla badań jakościowych) oraz hipotezy (dla badań ilościowych). Na uwagę zasługuje

prawidłowe przedstawienie osadzenia teoretycznego rozprawy oraz przyporządkowanie postępowań metodologicznych wynikające z tego osadzenia.

Pierwszy rozdział rozprawy dotyczy podstaw pojmowania grup kapitałowych, przy czym Doktorantka definiuje grupy kapitałowe i holdingi, ukazuje role podmiotów w grupach kapitałowych, funkcje tam realizowane, cele i strategie; zwraca uwagę na znaczenie i współzależności poszczególnych elementów grup kapitałowych, identyfikuje problemy i ryzyka w zarządzaniu takimi grupami. Za cenne należy uznać sformułowanie przez Doktorantkę własnego rozstrzygnięcia definicyjnego grupy kapitałowej, bliskiego współczesnemu zarządzaniu strategicznemu, a skupionemu wokół projektu właściwej struktury organizacyjnej, kształtującej pożądane zmienne wynikowe. Szczególne znaczenie w tych rozważaniach mają odniesienia do struktur silnych i luźnych, a w konsekwencji do centralizacji i decentralizacji. To strukturalne a jednocześnie sieciowe pojmowanie grupy kapitałowej stało się kanwą do naszkicowania kolejnego teoretycznego wywodu rozważającego paradoks usamodzielnienia (autonomii) naprzeciw centralizacji (silnego przywództwa) w zarządzaniu strategicznym. Za najistotniejsze z punktu widzenia dyscypliny nauki o zarządzaniu uznaję części dotyczące zależności między autonomią i decentralizacją na zarządzanie grupą kapitałową. Drugi rozdział rozprawy uważam za istotny i poprawny, i relatywnie dobrze wyczerpujący problematykę wyboru autonomii a centralizacji w organizacjach skupionych w grupach kapitałowych. Nieco dyskusyjne jedynie może się wydawać powiązanie autonomii spółek córek z autonomią na poziomie indywidualnym i włączenie do dyskusji fragmentu dotyczącego teorii motywacji, czy znaczenia autonomii dla człowieka.

Dwa rozdziały teoretyczne oceniam jako poprawne i napisane dobrym językiem. Doktorantka udowadnia, że jest zapoznana z aktualnym stanem wiedzy w swojej dyscyplinie, a także w specjalistycznej subdyscyplinie zarządzania strategicznego; umiejętnie operuje istotnymi pojęciami, definicjami i koncepcjami, a także porusza się swobodnie w zarysowanych przez siebie obszarach. W dwóch pierwszych rozdziałach teoretycznych Doktorantka tworzy udane i relatywnie wystarczające podwaliny pod zamierzenie badawcze, dotyczące determinant autonomii w grupach kapitałowych. Mgr Aneta Surmiak dowodzi, że jest ambitnym adeptem nauki, który potrafi syntetyzować aktualną wiedzę ze swojej dyscypliny, wyciągać wnioski na podstawie zanalizowanych ujęć teoretycznych i koncepcji, dokonywać poprawnych interpretacji, uzupełniać zidentyfikowaną teorię o własne rozstrzygnięcia definicyjne i propozycje nowych ujęć.

Wysoko oceniam rozdziały trzeci i czwarty dotyczące postępowania badawczego i metodyki badawczej. Autorka przyjęła część założeń i postępowania *mixed methods*, gdzie w pierwszej kolejności przedstawia badanie jakościowe, których rozpoznanie następnie weryfikuje za pomocą badania ilościowego. W trzecim rozdziale zawarta została prezentacja i weryfikacja ewentualnych uwarunkowań autonomii spółek-córek wraz z ich wpływem na postrzeganą przez nie autonomię. W sposób właściwy Doktorantka przedstawiła metodykę badawczą i przebieg badań. Za istotną część rozdziału należy uznać egzemplifikację w postaci przypadku, co stało się podstawą do sformułowania ostatecznej (nieco przerośniętej) listy hipotez badawczych i skonstruowania narzędzia badawczego-kwestionariusza, na podstawie którego przedstawiono badania w rozdziale czwartym.

Kluczowy w mojej ocenie dla realizacji zamierzenia badawczego jest czwarty rozdział recenzowanej dysertacji, przedstawiający wyniki ilościowych analiz empirycznych. Zawarta w poprzednich rozdziałach analiza literatury i analiza eksploracyjna pozwoliła z powodzeniem Doktorantce wyodrębnić teoretyczne elementy, zmienne i atrybuty autonomii organizacji skupionych w strukturach właścicielskich, a także rozpoznać teoretyczne podstawy autonomizacji i procesów strategicznych z nią związanych. Pozwoliło to na identyfikację luki poznawczej i sformułowanie istotnych hipotez badawczych, co zostało w udany sposób wypełnione w części empirycznej. Wszystkie etapy badań stanowią udaną podstawę rozwiązania głównego problemu badawczego rozprawy jakim było zidentyfikowanie uwarunkowań determinant autonomii spółek-córek w grupach kapitałowych w Polsce. Dzięki przyjętej złożonej - eksploracyjno-eksploatacyjnej, indukcyjno-dedukcyjnej sekwencji postępowania badawczego Doktorantka udowadnia, że jest dojrzałą badaczką zjawisk zarządzania strategicznego, która opanowała warsztat badawczy zarówno częściowo wynikający z podejścia interpretatywnego, jak i klasycznego, sprawdzającego istniejące teorie i koncepcje. Doktorantka udowadnia, że potrafi syntetycznie przedstawić stan wiedzy z dyscypliny naukowej jaką reprezentuje, zidentyfikować lukę poznawczą, zaprezentować odpowiednie postępowanie badawcze i metodykę badawczą, przeprowadzić właściwe badania empiryczne, a także potrafi wyciągać wnioski, interpretować je w sposób właściwy oraz na ich podstawie tworzyć bazę zaleceń dla praktyki gospodarczej.

Rozprawa doktorska stanowiąca przedmiot tej oceny przedstawia istotne, pionierskie na gruncie polskim ale równocześnie i trudne zamierzenie badawcze. Mgr Aneta Surmiak porusza wiele intrygujących wątków i otwiera pole do dyskusji naukowej. Oto moje pytania – zagadnienia do rozwinięcia dla Doktorantki, które są wynikiem inspiracji Jej rozprawą:

1. Jaki jest pogląd Doktorantki na zasadność kształtowania wyższej autonomii spółek-córek w grupach kapitałowych?

2. Cechą charakterystyczną nauk o zarządzaniu jest specyficzny wgląd badań na problematykę efektywności funkcjonowania i rozwoju organizacji. W jakim znaczeniu i czy w ogóle wyższa autonomia spółek-córek ma zdaniem Doktorantki związek z efektywnością organizacji czy całej grupy?

3. Myśląc o pozycji spółek-córek w złożonych strukturach kapitałowych trudno oderwać się od kwestii a) identyfikacji niepowtarzalnego modelu biznesu spójności grupy kapitałowej, b) paradoksu całkowitej autonomii naprzeciw całkowitej centralizacji i zależności, c) tworzenia wartości w oparciu o usamodzielnienie i przywództwo strategiczne w spółce-matce, d) rozwoju zdolności dynamicznych współczesnych przedsiębiorstw. Na tym tle pojawia się pytanie dotyczące stanowiska Doktorantki wobec przedstawionych powyżej istotnych konstruktów współczesnego zarządzania, a także w kontekście badań przeprowadzonych przez Doktorantkę i sformułowania zaleceń dla praktyki gospodarczej.

Uważam, że rozprawa doktorska mgr Anety Surmiak została opracowana w sposób bardzo dobry. Jej Autorka wykazała się w niej dobrą znajomością aktualnej literatury przedmiotu, poprawnością postępowania metodologicznego, znajomością warsztatu badawczego i umiejętnością stawiania eksploracyjnych pytań badawczych, a w szczególności realizacji ilościowych badań naukowych. Pozytywnie oceniam poziom naukowy rozprawy zarówno w sensie merytorycznym, jak i metodologicznym, a przez to samo – zdolności i kwalifikacje Doktorantki do rozwiązywania postawionych sobie oryginalnych problemów badawczych w zakresie nauk o zarządzaniu na poziomie doktora.

Mając na względzie wszystkie walory dysertacji, a w szczególności:

- relatywnie obszerną analizę podstaw teoretycznych dotyczących grup kapitałowych, struktur formalnych scentralizowanych oraz struktur luźnych autonomicznych, dokonanie właściwych syntez wraz z wniesieniem własnych, nowych propozycji opartych na studiach literatury przedmiotu, wyciągniętych wnioskach i interpretacjach,
- właściwe zidentyfikowanie luki badawczej dotyczącej procesu autonomizacji spółek-córek w złożonych układach właścicielskich,
- prawidłową sekwencję postępowania badawczego, właściwą dla badań społecznych, wykorzystującą metody mieszane: identyfikację problemu metodami jakościowymi sprawdzanego następnie metodami ilościowymi,

- przedstawienie autorskiego modelu identyfikującego czynniki wpływające na autonomię spółek-córek w grupach kapitałowych,
- poprawne konfrontowanie, argumentowanie i dowodzenie naukowe, dyskusję z otrzymanymi wynikami, zestawianie otrzymanych wyników z innymi badaniami w tym zakresie,
- płynność posługiwania się językiem polskim, erudycję, spójność stylu, swobodne prowadzenie czytelnika, podsumowania zagadnień,
- bogatą wiedzę z dyscypliny *nauki o zarządzaniu*,
- właściwe proporcje przedstawionych zagadnień i wkład własny w dyskusję naukową w toku pracy,

stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr Anety Surmiak napisana pod kierownictwem naukowym prof. dr hab. Ewy Stańczyk-Hugiet, prof. zwyczajnego Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu w pełni odpowiada warunkom określonym w „Ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki” (Dz. U. 2003 Nr 65, poz. 595 z późn. zm.).

W szczególności rozprawa spełnia warunki ustawowe poprzez: (a) wykazanie się najnowszym stanem wiedzy z dyscypliny, (b) sformułowanie i rozwiązanie problemu badawczego na poziomie doktora, (c) wykazanie się znajomością warsztatu badawczego, w tym metod badawczych wykorzystywanych w podejściu eksploracyjnym (pytania badawcze, metody jakościowe) i eksploatacyjnym (sprawdzanie teorii, metody ilościowe).

W związku z powyższym rekomenduję Radzie Wydziału Zarządzania, Informatyki i Finansów Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu wniosek o przyjęcie rozprawy doktorskiej mgr Anety Surmiak oraz dopuszczenie jej do publicznej obrony. Ponadto, wnioskuję o wyróżnienie przedłożonej rozprawy właściwą nagrodą.

